

35 הרי שרבי מאיר מחייב אף על היזק שאינו נעשה בידים אלא על ידי 'גרמי'.  
 36 דוחה הגמרא, הָא אִיתְמַר עֲלָהּ – הרי כבר נאמר שם בגמרא, אִמְר רַבִּי אִילָאָה אִמְר רַבִּי, וְהוּא – מה שאמרה המשנה שהדין ישלם מביטו, נאמר דווקא באופן שְׁנִמְלֵל הדין עצמו את הממון שדנים עליו וְנָתַן אותו כְּפִד לבעל דין השני, ואם כן הוא מזיק בידים, ואין ראייה שדנים דין 'גרמי'.  
 41 הגמרא מביאה מקור נוסף לדינו של רבי מאיר:  
 42 אִלָּא הָא רַבִּי מֵאִיר – מהמשנה להלן יש להוכיח את שיטתו של רבי מאיר, דְּתַנֵּן (להלן ק:) הנותן צמר לצבע לְצַבּוּעַ לוֹ אָדוּם, וְצַבְעוֹ שְׁחֹר, או להיפך, שנתן לו צמר לצבוע בְּשֹׁחֹר, וְצַבְעוֹ אָדוּם, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, נִתֵּן לוֹ דָּמִי צִמְרִי. וכיון שאין הצמר משתנה מיד כשנותן בהם את הצבע אלא רק לאחר כמה ימים כשהצבע נקלט בהם, אם כן מוכח שרבי מאיר מחייב בדין 'גרמי'. דוחה הגמרא,  
 47 הָתָם קָא עֲבִיד כְּדִידִים – שם במשנה שעשה בידים ובכוונה תחילה את ההפך ממה שבקשו ממנו, נחשב מזיק ממש, ואין ללמוד מכאן שרבי מאיר סובר 'דינא דגרמי'.  
 51 הגמרא מביאה מקור אחר לדינו של רבי מאיר:  
 52 אִלָּא הָא רַבִּי מֵאִיר, דְּתַנֵּן במשנה בכלאים (פ"ז מ"ד), הִסְכֵּךְ אֶת גִּפְנוֹ עַל גְּפֵי תְבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, הֲרִי זֶה קִדְּשׁ – אסר את התבואה משום כלאים, וְחֵיִיב הַמְסַכֵּךְ לשלם לבעל התבואה, ואף שאין התבואה נאסרת מיד אלא כשתוסיף מאתים, אם כן מוכח שרבי מאיר מחייב משום שדן דין 'גרמי'. דוחה הגמרא, הָתָם נִמְי קָא עֲבִיד כְּדִידִים – גם ממשנה זו אין ללמוד שרבי מאיר דן דין 'גרמי', משום ששם המסכך על תבואת חבירו הוא מזיק בידים ממש, ואין ללמוד מכאן לדין 'גרמי'.  
 60 הגמרא לומדת את דעתו של רבי מאיר שמחייב בדין 'גרמי' מהברייתא:  
 61 אִלָּא הָא רַבִּי מֵאִיר – אלא מכאן יש ללמוד שכן דעת רבי מאיר דְּתַנֵּן – ששינוי בברייתא, מְחִיצַת הַכֶּרֶם המפרידה בין שדה תבואה לכרם, שֶׁנִּפְרָצָה, ואם יוסיפו הזרעים אחד ממאתים שיש בהם עכשיו יאסרו, שאין כאן אלא מאה ותשעים ותשע של היתר, וכלאי הכרם אינם בטלים אלא באחד ומאתים,

1 בֵּית הַיִּתְּחָם – שצריכים לעסוק בתלמוד תורה, אֶת הַדֶּקֶף' זו גְּמִילוּת  
 2 הַסֵּדִים, אֲלֵכֶּה זו בִּיקוּר חוֹלִים, 'כֶּה' זו קְבוּרָה – שיש מצוה להתעסק  
 3 בקבורת מתים, אֶת הַמַּעֲשֶׂה' זֶה הַדִּין, 'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה' זו לִפְנֵים מְשׁוּרָה  
 4 הַדִּין – שיש מצוה לנהוג לפנים משורת הדין.  
 5 הגמרא מביאה מעשה בריש לקיש שהראה מטבע לרבי אלעזר והודיע לו שסומך עליו:  
 6 רִישׁ לְקִישׁ אָחֳוֹי לִיָּה דִּינָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר – ריש לקיש הראה דינר לרבי אלעזר כדי שיבדוק אם הוא טוב ויכול לקבלו מאחרים, אִמְר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַעֲלֵא הוּא – דינר טוב הוא, אִמְר רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, חֲוִי דְּעֶלְךָ קָא סָמְכִינָא – דע לך שאני סומך עליך ואם תאמר לי שדינר טוב הוא אקבלנו מאחרים. אִמְר לִיָּה רַבִּי אֶלְעָזָר לְרִישׁ לְקִישׁ, כִּי סָמְכִית עָלַי מֵאִיר לְמִינָא – מה כוונתך בזה שאמרת שהנך סומך עלי, האם כוונתך דָּא מְשַׁתְּכָה בִּישָׁא כְּעִינָא לְאִיִּהּלוּפִי לָךְ – שאם יתברר לבסוף שהדינר רע, אני יצטרך לשלם לך דינר חדש תמורתו, וְהָא אֵת הוּא דְּאִמְרַת שְׁדִין זֶה רַבִּי מֵאִיר הוּא דְּדִין דִּינָא דְּהֶרְמִי – שדן דין 'גרמי', כלומר שמחייב את הגורם הפסד לחבירו בדרך 'גרמי', מֵאִיר לֹא רַבִּי מֵאִיר וְלֹא סָבִירָא לָן כְּנֻתִיתָ – האם אין כוונתך לומר שרק רבי מאיר סובר כן, אבל אין אנו סוברים כמותו. אִמְר לִיָּה רִישׁ לְקִישׁ, לֹא זֹאת הִיתָה כוֹנֵנִתִי, אלא כוונתי היתה שזו דעת רבי מאיר, וסָבִירָא לָן כְּנֻתִיתָ – וכך גם אנו סוברים כמותו.  
 22 הגמרא מבררת מאיזו הוראה של רבי מאיר רואים שמחייב ב'דינא דגרמי':  
 23 שואלת הגמרא, הִי רַבִּי מֵאִיר – מאיזו הוראה של רבי מאיר יש ללמוד שסובר כן. אִילָּאָה רַבִּי מֵאִיר – אם תאמר שיש ללמוד את שיטתו מהמשנה להלן, (ד' ל' מ' פ', סִימָן לארבע מימרות שתביא הגמרא בהמשך. (ד) דין את הדין, (ל) לצבוע, (מ) מסכך, (פ) מחיצה הכרם שנפרצה), דְּתַנֵּן במשנה (בכורות כח), דִּין שְׁדִין אֶת הַדִּין בְּדִינֵי מִמּוֹנוֹת וטעה, ובטעותו זִכָּה אֶת הַחֵיִיב, או שחֵיִיב אֶת הַזִּכָּא, וכן מורה הוראה שפוסק בדיני טומאה וטהרה וטעה, ובטעותו מִיֵּמָא אֶת הַטְּהוֹר – פסק על פירות שהם טמאים, ועל פי ההלכה היו הפירות טהורים, או שטְהוֹר אֶת הַטְּמֵא, ואחר כך התבררה טעותו, הדין הוא, מָה שְׁעִשָּׂה עָשׂוּ – הדין שהורה קיים ואינו יכול לבטלו, ויִשְׁלַם מִכֶּתִיל לְמִי שִׁנְגָרָם לוֹ נֹזַק עַל יְדֵי הוֹרָאָתוֹ.

### המשך מעמוד קפא

וזהו תוכן הציווי<sup>24</sup> "בטח בה" (וכיו"ב), שהאדם צריך להשליך את יהבו על הקב"ה, שייטיב לו בטוב הנראה והנגלה, וכאשר הוא סומך אך ורק על הקב"ה לבד (מבלי לעשות חשבונות, אם הוא יכול להינצל וכו'), אזי ההנהגה עמו מלמעלה היא ג"כ "מדה כנגד מדה"<sup>25</sup>, שהקב"ה ישמור וירחם עליו<sup>26</sup>, שיהי טוב לו בטוב הנראה והנגלה<sup>27</sup>. וזהו מה שהביא כמ"פ<sup>28</sup> כ"ק מו"ח אדמו"ר את דברי אדמו"ר הצמח צדק שענה לאחד שהתחנן אצלו לעורר רחמים על חולה מסוכן ח'<sup>29</sup>, "טראכט גוט – וועט זיין גוט (חשוב טוב ויהי טוב)", דמשמע מדבריו, שעצם המחשבה לטובה תביא לתוצאות טובות, כי עפ"י הנ"ל מובן שהבטחון בה' אינו ענין צדדי, אלא זהו גדר הבטחון שנצטוונו עלי' כנ"ל, והוא זה שגורם בפועל שיהי טוב<sup>30</sup>.

(24) לעיל לו, ג. ועד"ז בכ"מ.

(25) סוטה ח, ב.

(26) להעיר מזהר תצוה (קפד, ב) "עלמא עילאה לא יהיב לי" (לעלמא תתאה) אלא כגוונא דאיהו קיימא, אי איהו קיימא בנהירו דאנפין מתתא כדין הכי נהרין לי' מעילא, ואי איהו קיימא בעציבו" כו'. וראה אג"ק הצ"צ (ע' שכד ואילך).

(27) להעיר מתניא אגה"ק (סו"ס יא) "ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלויה" (וראה ביאורה"ז להצ"צ ע' קצד). ועד"ז נתיבות עולם נתיב הבטחון קרוב לסופו.

(28) אג"ק אדמו"ר מהר"י"צ ח"ב ע' תקלז. ח"ז ע' קצז.

(29) כפסק הרמ"א יו"ד סו"ס שלה.

(30) מלקו"ש חלו"ע ע' 3 ואילך (משיחות ש"פ שמות ה'תשכ"ו וש"פ בשלח ה'תשכ"ג).

# בבא קמא דף ק עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קסט

25 השבח שהשביח הצמר על ידי הצבע הכעור.  
 26 המשנה מביאה מחלוקת באופן שצבע את הצמר כראוי, אלא  
 27 ששינה מן הצבע שצוה לו הבעל הבית: אם צוה עליו בעל הבית  
 28 לִצְבֹּעַ לוֹ את הצמר בָּאֲדוֹם, וְצָבְעוּ שָׁחֹר. וכן להפך, אם צוה עליו  
 29 לצבוע שָׁחֹר, וְצָבְעוּ אֲדוֹם. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צִמְרוֹ –  
 30 הריהו נותן לבעל הבית את דמי צמרו, כמו שהיה שווה קודם  
 31 הצביעה, והצמר עם השבח נשאר אצלו, כדין גולן הקונה את  
 32 גזילתו בשינוי ומשלם כשעת הגזילה. שכיון ששינה מדעת בעל  
 33 הבית, ועשה שינוי בגוף החפץ, נעשה גולן עליו.  
 34 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, קנסוהו רבנן לצבע על כך ששינה מדעת הבעל  
 35 הבית שלא ידנה מהשבח ואינו קונה הצמר בשינוי, אלא חייב הוא  
 36 להחזיר את הצמר עם השבח, ואין חייב הבעל הבית לשלם לו את  
 37 שכרו אלא או את ההוצאות או את השבח, שֵׁאִם הִשְׁכַּח יֵתֵר עַל  
 38 הַיִּצְיָאָה – אם השבח שנשתבח הצמר מכמות שהיה קודם  
 39 הצביעה, הריהו יותר מן ההוצאות שהוציא הצבע, באופן זה נוֹתֵן  
 40 לוֹ אֶת הַיִּצְיָאָה – משלם לו הבעל הבית את ההוצאות. וְאִם הַיִּצְיָאָה  
 41 יֵתֵרָה עַל הִשְׁכָּח – אמנם אם ההוצאות הינם יותר מהשבח  
 42 שהשביח הצמר, באופן זה נוֹתֵן לוֹ אֶת הִשְׁכָּח – הריהו משלם לו  
 43 רק את שווי השבח שהשביח הצמר על ידי הצבע:

## גמרא

44 הגמרא מבארת מה הפירוש בדברי המשנה 'צבעו כאור'. מבררת  
 45 הגמרא: מֵאִי – מה כוונת המשנה, צבעו כְּאֹר. אָמַר רַבִּי נַחֲמָן, אָמַר  
 46 רַבָּה בְּרַ בְּרַ חֲנָה, שצבעו באופן הנקרא כְּלָבוֹם. מבארת הגמרא,  
 47 מֵאִי – מהו כְּלָבוֹם, אָמַר רַבָּה בְּרַ שְׁמוּאֵל,

1 אָמַר לוֹ בעל התבואה לבעל הכרם גְּדוֹר את הפירצה, כדי שלא  
 2 תוסיף התבואה אחד ממאתים בעוד המחיצה פרוצה, ותאסר  
 3 תבואת השדה על ידי הגפנים משום כלאים, נִפְרָצָה הגדר שנית,  
 4 חוזר ואומר לו גְּדוֹר, נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה וְלֹא גְדָרָה – ובאופן שעדיין לא  
 5 גדר את הפירצה, והתיאש מלגדור, הֲרִי זֶה קִדְּשׁ – אסר את  
 6 התבואה משום כלאים, וְחַיִּיב בְּאַחֲרֵיתוֹ – חייב בעל הכרם לשלם  
 7 לבעל התבואה, משום דין 'גרמי'. ומכאן לומדת הגמרא שרבי  
 8 מאיר דן דין 'גרמי':

## משנה

9 המשנה שלפנינו מביאה אופנים נוספים, באומן שפשע במלאכתו  
 10 והפסיד את בעל הבית, מה דינו: בעל הבית הוֹתֵן צִמְרוֹ לִצְבֹּעַ בכדי  
 11 שייצבענו, וְהִקְדִּיחוּ יוֹרֶה – ושרפתו הורה, כלומר, שהרתיח את  
 12 הצמר ביורה יותר מן הזמן הראוי, עד שנשרף הצמר לגמרי,  
 13 הריהו נוֹתֵן לוֹ – הצבע לבעל הבית דְּמֵי צִמְרוֹ – את שווי הצמר  
 14 שהפסיד לו.  
 15 אך אם צָבְעוּ כְּאֹר – באופן מכוער, כלומר, שצבעו בשיירי הצבע  
 16 שביוורה, באופן זה נוטל בעל הבית את הצמר הצבוע, אך אין  
 17 מוטל עליו לשלם לצבע את כל השכר המגיע לו על מלאכה זו,  
 18 שהרי לא על צביעה שכחו ציווהו, אלא משלם לו את ההוצאות  
 19 או את השבח, דהיינו, שֵׁאִם הִשְׁכַּח יֵתֵר עַל הַיִּצְיָאָה – אם השבח  
 20 שנשתבח הצמר מכמות שהיה קודם הצביעה, הריהו יותר מן  
 21 ההוצאות שהוציא הצבע על צביעה זו, באופן זה נוֹתֵן לוֹ אֶת  
 22 הַיִּצְיָאָה – משלם לו הבעל הבית את ההוצאות. וְאִם הַיִּצְיָאָה יֵתֵרָה  
 23 עַל הִשְׁכָּח – אמנם אם ההוצאות הינם יותר מהשבח שהשביח  
 24 הצמר, באופן זה נוֹתֵן לוֹ אֶת הִשְׁכָּח – הריהו משלם לו רק את שווי